10/08/2023

Οι προσωνυμίες της Παναγίας

/ Ορθόδοξες Προβολές

Ποιος θα το πίστευε, εκείνο το κοριτσάκι των τριών χρόνων που κλείστηκε για δώδεκα χρόνια στο ιερό του Ναού, θα γινόταν ο κύριος συντελεστής της εφαρμογής του σχεδίου του Θεού για την σωτηρία των ανθρώπων; Κι όμως αυτό φάνηκε από τον θεόσταλτο ερχομό της στους άτεκνους γονείς της, Ιωακείμ και Άννα, και την απόλυτη αφιέρωσή της στο σχέδιο του Θεού.

- γράφει ο Μιχάλης Κουτσός, Φιλόλογος – Συγγραφέας

Αυτό το σχέδιο η Μαριάμ δεν το ήξερε και το έμαθε και πάλι με θαυμαστό τρόπο από το μήνυμα του Γαβριήλ και, το όταν το έμαθε, δέχτηκε να το υπηρετήσει με κάθε προθυμία: «*ιδού η δούλη Κυρίου γένοιτό μοι κατά το ρήμα..*». Η Μαριάμ αγιάστηκε όχι μόνο επειδή έμεινε τόσα χρόνια στον ναό αλλά γιατί έφερε στον κόσμο τον Σωτήρα των ανθρώπων. Είναι επομένως απόλυτα δικαιολογημένη η προσωνυμία της ως Παναγία αλλά και ως Θεοτόκος. Δεν έλεγε πολλά, δεν έβγαζε κηρύγματα, δεν έκανε παρατηρήσεις αλλά απλώς ζούσε αυτό το θαύμα της

μητροπαρθενίας αλλά και της μητροθεΐας. Έμαθε πιο πολύ να ακούει παρά να μιλάει ακόμη και τώρα, γιατί στήνει το αυτί της σε κάθε πονεμένο.

Η Παναγία είναι η αρχή και ο τέλος της σωτηρίας του ανθρώπου, γι’ αυτό και οι

πιστοί την γιορτάζουν ιδιαιτέρως. Οι υμνογράφοι στέκονται ιδιαίτερα στον ρόλο της μάνας κατά την Σταύρωση του Χριστού, η οποία απόλυτα δικαιολογημένα κλαίει ως άνθρωπος αλλά ελπίζει στον Υιό και Θεό της. Η εκκλησιαστική υμνογραφία είναι γεμάτη από επαίνους και ύμνους προς το πρόσωπο της Παναγίας.

Όμως υπάρχει μια πληθώρα προσωνυμιών ανάλογα με τις ιδιότητες ή τα χαρίσματά της, από τον τόπο ή τρόπο που βρέθηκε εικόνα της ή βρίσκεται ο ναός Της, από την τεχνοτροπία του ναού Της, από τον εικονογραφικό τύπο παραστάσεώς Της, από την παλαιότητα της εικόνας Της, από την ομορφιά και το κάλλος Της, από τα εγκώμιά της, από τον χρόνο που γιορτάζει η εκκλησία Της κλπ.

Από τις ιδιότητες ή τα χαρίσματά Της

Από την ιδιότητα και το χάρισμα που διαθέτει η Παναγία ονομάζεται ανάλογα: Έχει Μεγάλη Χάρη *(Μεγαλόχαρη),* δείχνει έλεος *(Ελεούσα),* παύει τους πόνους *(Πονολύτρια),* παρηγορεί τους ανθρώπους *(Παρηγορήτρα, Παραμυθία),* ανοίγει την πύλη της ευσπλαχνίας *(Ανοιχτοπορτούσα),* σταματάει την αιμορραγία *(Γ-αιματούσα),* θεραπεύει τους πόνους των αυτιών *(Κουφή),* προστατεύει από τους δυνατούς ανέμους *(Ανέμη),*ανταποκρίνεται γρήγορα στην βοήθεια που ζητάμε *(Γοργοεπήκοος),* καθοδηγεί τους ανθρώπους *(Οδηγήτρια),* ελευθερώνει τους αιχμαλώτους *(Ελευθερώτρια) κλπ.*

Από τον τόπο ή τρόπο που βρέθηκε εικόνα της *ή βρίσκεται ο ναός Της*

Από τον τόπο:

Η Παναγία ευλογεί πολλούς ανθρώπους, γι' αυτό και οι άνθρωποι νιώθουν την Παναγία σαν δικιά τους μητέρα και της δίνουν το όνομα του τόπου τους: *Καλαμού* (Ξάνθη), *Αμπελιώτισσα* (Κρήτη), *Μυρτιδιώτισσα* (Κύθηρα), *Θαλασσινή* (Άνδρος), *Θεοσκέπαστη,* για εκκλησιές μέσα σε σπηλιές, *Τρυπητή,* για εκκλησιές σε βράχους , *Σπηλαιώτισσα,* για εκκλησιές μέσα σε σπηλιές, *Κρημνιώτισσα (Σαμοθράκη),* για εκκλησιές σε γκρεμούς. *Πλατανιώτισσα* (Καλάβρυτα), ναός σε κοίλωμα κορμού πελώριου πλατάνου.

Από τον τρόπο εύρεσης της εικόνας Της

Πορταΐτισσα της Μονής Ιβήρων, που ονομάστηκε έτσι με το θαύμα που έκανε η Παναγία να φανερώσει τη θέλησή της να παραμείνει στην είσοδο της Μονής ως θυρωρός, για να την προστατεύει. *Φιδού*, με τα ακίνδυνα φιδάκια που βγαίνουν στο

πανηγύρι της. *Βατοπεδινή*, επειδή η ειόνα της βρέθηκε σε βάτους μιας πεδιάδας, *Ξενοπούλα, Πολίτισσα, Αθηνιώτισσα, Χρυσοκαστριώτισσα*

Από το μέρος που βρίσκεται ο ναός Της

Σουμελά, Χρυσοκαμαριώτισσα, Χρυσοσκαλίτισσα (Κρήτη), σε κορυφή βράχου με 99 σκαλιά και ένα χρυσό που το βλέπουν μόνο οι ευσεβείς.

Χρυσοσπηλαιώτισσα, Καταπολιανή, Χοζοβιώτισσα (από τη μονή Χοζεβά των Αγίων Τόπων), *Παμμακάριστος* (από μονή της Κωνσταντινούπολης)

Τροοδίτισσα, Κυκκώτισσα, Μαλεβή (από το όρος Πάρνων, που λέγεται και Μαλεβός) , *Βλαχερνίτισσα, Φανερωμένη*, αποδίδεται σε εικόνες οι οποίες φανέρωσαν με θαύμα την ύπαρξή τους σε κάποιο τόπο, όπου στη συνέχεια χτίστηκε ναός.

Σχόλιο

Η παρουσία της Παναγίας βρίσκεται παντού. Οι κάτοικοι του τόπου όπου βρίσκεται η εικόνα Της την θεωρούν πολιούχο, προστάτρια και πρέσβειρα. Θα έλεγε κανείς πώς μπορεί και ανταποκρίνεται στα αιτήματα τόσων ανθρώπων; Ναι

ανταποκρίνεται, διότι μπορεί να μεταβαίνει σε κλάσματα του δευτερολέπτου παντού χωρίς να της εμποδίζει τίποτα. Βέβαια δεν είναι πανταχού παρούσα ταυτόχρονα. Πανταχού παρών είναι μόνο ο Θεός, αλλά οι άγγελοι, οι άγιοι και η Παναγία δεν κινούνται μέσα σε ανθρώπινα πλαίσια κι έτσι μπορούν να μεταβαίνουν παντού, γρήγορα και διαδοχικά.

Από την τεχνοτροπία του ναού Της

Θολοσκέπαστη, Μολυβδοσκέπαστη, Πελεκητή, Κρεμαστή, Μαρμαριώτισσα.

Όλα τα υλικά χρησιμοποιήθηκαν για την κατασκευή του ναού της σε ωραιότατες τοποθεσίες, που είναι χάρμα οφθαλμών.

Από τον εικονογραφικό τύπο παραστάσεώς Της

Δεομένη, Γλυκοφιλούσα, Βρεφοκρατούσα, Γαλακτοτραφούσα

Θρηνούσα, Αψηλοχερούσα δεομένη με υψωμένα τα χέρια, *Μαντηλούσα* με μαντήλι στο κεφάλι, *Δεξιοχερούσα* που κρατά το βρέφος με το δεξί της χέρι, *Μεγαλομάτα, Γουρλομάτα, Παναγία του Χάρου,* επειδή η Παναγία ιστορείται να κρατά τον Χριστό όχι ως βρέφος, αλλά εσταυρωμένο (Μοναστήρι στους Παξούς). *Πλατυτέρα ή Πλατυτέρα των Ουρανών,* αποδίδεται συνήθως καθισμένη σε θρόνο φέροντας στην αγκάλη της τον Ιησού Χριστό παιδί, έχοντας ως υποπόδιο νέφος. Η ονομασία προέρχεται από τον χαρακτηριστικό στίχο του Ακάθιστου Ύμνου: *«Χαίρε σκέπη του κόσμου, πλατυτέρα νεφέλης». Τριχερούσα,* ονομάστηκε η εικόνα της Παναγίας από το ότι υπάρχει σε αυτήν ένα τρίτο χέρι, που συμβολίζει το θαύμα που συνέβη στον υμνητή και δογματίσαντα για την Παναγία, Άγιο Ιωάννη τον Δαμασκηνό. Το δεξί χέρι τού το έκοψαν Μουσουλμάνοι και θαυματουργικά αποκαταστάθηκε.

Από την παλαιότητα της εικόνας Της

Μαυριώτισσα, Μαχαιρωμένη ή Εσφαγμένη. Ονομάστηκε έτσι γιατί κατά την παράδοση μοναχός θύμωσε μαζί της και με μαχαίρι χτύπησε την εικόνα της Παναγίας στο πρόσωπο. Τότε, από την εικόνα άρχισε να τρέχει αίμα, ενώ ο μοναχός τυφλώθηκε κι έκανε ως τρελός. Ο μοναχός ζήτησε συγγνώμη και συγχωρήθηκε, αλλά το χέρι που χτύπησε την Παναγία τιμωρήθηκε, αφού έμεινε άλιωτο μετά το θάνατο του μοναχού.

Γερόντισσα, Παναγία η Πυροβοληθείσα (στη Μονή Βατοπεδίου), επειδή την εικόνα της τη χτύπησαν με όπλο Τούρκοι.

Από την ομορφιά και το κάλλος Της

Ηλιόκαλλη, Κεχαριτωμένη, Χρυσοπηγή, Χρυσοδαφνιώτισσα, Χρυσογαλούσα (Κύπρος), *Χρυσομαλλούσα, Χρυσολεούσα, Χρυσοπαντάνασσα*

Σχόλιο

Η πρώτη προσωνυμία έχει να κάνει με τα κάλλη του ήλιου, ο οποίος είναι η πηγή της ζωής και η πηγή της ομορφιάς, η δεύτερη με το πρόσωπο που συγκεντρώνει όλες τις Χάρες, γι' αυτό και είναι Κεχαριτωμένη. Οι υπόλοιπες προσωνυμίες έχουν ως πρώτο συνθετικό το χρυσό, που είναι το πολυτιμότερο μέταλλο από όσα διαθέτουμε, και επομένως αυτό που ακολουθεί, γάλα, μαλλιά, έλεος, βασίλισσα, είναι ό,τι καλύτερο υπάρχει. Οι πιστοί θέλουν να αποδώσουν στην Παναγία ό,τι πολυτιμότερο έχουμε σε αυτήν την γη.

Ζ. Εγκωμιαστικά

Χρυσοκελλαριά, Χρυσοσπηλιώτισσα, Χρυσοπηγή, Χρυσοποδαρίτισσα, Χρυσοχεριά, Αγγελόκτιστη, Αερινή, Αναφωνήτρα, Παντάνασσα, Τρανή, Χιλιαρμενίτισσα

Σχόλιο

Οι πρώτες προσωνυμίες έχουν και αυτές πρώτο συνθετικό το χρυσός, ο οποίος δίνει αξία σε ό,τι ακολουθεί, κελάρι, σπηλιά, πηγή, χέρια, κορμί. Οι επόμενες προσωνυμίες αναφέρονται στην ουσία της Παναγίας, είναι αέρινη, την φωνάζουμε σε κάθε ανάγκη, είναι η βασίλισσα των βασιλισσών, είναι τρανή (το Μέγας το αποδίδουν σε άλλους αγίους), είναι σε κάθε αρμένισμα των ναυτών.

Από τον χρόνο που γιορτάζει η εκκλησία Της

Δεκαπεντούσα (Σίφνος), Δεκαπενταύγουστο.

Τριτιανή (Σαντορίνη), την τρίτη ημέρα μετά το Πάσχα.

Βροντού (Σαλαμίνα), τότε που αρχίζουν τα πρωτοβρόχια με τις δυνατές βροντές (8 Σεπτεμβρίου).

Σοτομπριανή (Πάρος), 8 Σεπτεμβρίου.

Βρεχούσα (Ζάκυνθος), 8 Σεπτεμβρίου.

Πολυσπορίτισσα (21 Νοεμβρίου).

Φλεβαριανή (2 Φεβρουαρίου).

Εικοσιπενταρούσσα (Σαμοθράκη την Μεσοπεντηκοστή).

Ακαθή (Κρήτη και Σχοινούσα), επειδή γιορτάζει του Ακαθίστου Ύμνου.

Σχόλιο

Η Παναγία μας γιορτάζει πολλές μέρες, κάθε τόπος μάλιστα την γιορτάζει σε διαφορετική μέρα. Στις 8 Σεπτεμβρίου είναι το γενέσιον της Θεοτόκου, δηλαδή τα γενέθλια της Παναγίας, που γιορτάζεται σε όλη την Ελλάδα, ιδιαίτερα όμως στη Σαλαμίνα, στην Πάρο και την Ζάκυνθο και συνδέεται με τις γεωργικές εργασίες π.χ. τις βροχές (Βρεχούσα) ή τον σπαρμό των δημητριακών (Πολυσπορίτισσα), κι άλλες που γιορτάζουν τον Φλεβάρη (Φλεβαριανή) ή την Μεσοπεντηκοστή ή την ημέρα του Ακαθίστου Ύμνου.

Διαβάστε ολόκληρο το άρθρο στην Πεμπτουσία